

Skal - skal ikke? Om voksnes deltagelse i børnenes leg

Vi ved det godt. Legen har værdi i sig selv, og børnenes leg skal have plads, anerkendes og respekteres. Det fremgår af det fælles pædagogiske grundlag for alle danske dagtilbud. Samtidig står der, at legen mellem børn ikke skal være uden deltagelse og fokus fra det pædagogiske personale. Dette kan være en svær balancegang. DCUM har undersøgt legen set med børnenes øjne, og hvordan de voksne er til stede i og omkring legen.

I en netop offentliggjort evalueringsrapport gør DCUM status på implementeringen og realiseringen af den styrkede pædagogiske læreplan set fra et børneperspektiv. Evalueringen viser, at børnenes frie og selvorganiserede leg fylder meget i børnenes hverdag, hvilket går fint i tråd med det pædagogiske grundlags intention om, at leg skal være en gennemgående del af et dagtilbud. Så langt så godt. Men når vi kigger nærmere på særligt de 3-6-åriges oplevelse af legen og de voksnes deltagelse, så tyder noget på, at der bør rettes et pædagogisk fokus mod voksnes deltagelse og nærvær i og omkring børns leg.

Evalueringen viser, at når de 3-6-årige børn er overladt til den frie og selvorganiserede leg, er de voksne kun sporadisk og flygtigt til stede, og set fra børnenes perspektiv er der mest af alt tale om et visit. De voksne indtager ofte en observerende position og deltager sjældent i legen i længere tid. Dette understøttes af børnene selv i DCUMs spørgeskemaundersøgelse, hvor mere end hvert tredje barn (38 %) svarer, at de ikke oplever, at de voksne er med til

Legen er et centralt element i det fælles pædagogiske grundlag. Legen har værdi i sig selv, og skal være en gennemgående del af et dagtilbud. Legen er grundlæggende for børns sociale og personlige læring og udvikling. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes for at alle børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for alle børn.

Børne- og Socialministeriet, 2018

at lege med dem. Det vil sige, at en relativ stor andel af de adspurgte børn ikke oplever, at de voksne er deltagende i legen.

Voksnes deltagelse er vigtig for fællesskaberne

Dette resultat er værd at give lidt opmærksomhed, for det er vigtigt, at de voksne deltager i børnenes leg i længere tid ad gangen. Helt kort kan man sige, at legen er afgørende for børnenes sociale og personlige læring og udvikling, og nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, da det ellers kan have konsekvenser for både fællesskaberne og det enkelte barns udvikling og læring. En observation i forbindelse med DCUMs evalueringsrapport giver et eksempel på dette:

Liv går hele tiden rundt i periferien af to andre piger. Efter lidt tid siger hun til pigerne: "Er der nogen af jer, der vil lege med mig nu?"

Vi kan gynge sammen?" Pigerne siger ja, men fortsætter deres leg. Liv prøver igen: "Vi kan lege gemmeleg?" Men pigerne fortsætter deres leg. Liv går over til en voksen for at få hjælp. Den voksne kommer over og siger til pigerne, at de lige må prøve at finde ud af det, og så går hun igen. De to piger leger videre. Liv bliver ikke en del af deres leg.

De voksnes manglende deltagelse i og omkring de 3-6-åriges leg betyder, at der er nogle børn, som ikke får tilstrækkelig hjælp og guidning i forhold til at kunne indgå i en leg og det sociale fællesskab omkring legen. Særligt problematisk er det for børn i udsatte positioner, som gentagende gange må erfare, at de står uden for fællesskabet og ikke har de rette kompetencer til at blive lukket ind.

I den styrkede pædagogiske læreplan står der, at børns selvorganiserede leg skal anerkendes og respekteres, men at det pæ-

Hjælper de voksne dig med at finde én at lege med, hvis du har brug for det?

Ja 80 % - Nej 9 %

Evaluering af den styrkede pædagogiske læreplan – set fra børnenes perspektiv, DCUM 2020

dagogiske personale samtidig skal være opmærksom på, hvordan legefællesskaberne udvikler sig, og hele tiden vurdere, om det er nødvendigt at rammesætte legen på måder, som giver mulighed for at inddrage de børn, der eventuelt står uden for legen. I eksemplet ovenfor ser vi tydeligt, hvordan en kortvarig voksenkontakt ikke formår at guide legen i fællesskabets retning.

Leg og læring

Den frie og selvorganiserede leg fylder meget - særligt fra middag og frem til afhentning, hvor børnene ofte er på legepladsen. Nogle steder (fx i udebørnehaverne) er børnene på legepladsen hele dagen, og her er legen et gennemgående og bærende element. Ifølge det fælles pædagogiske grundlag skal det pædagogiske personale bruge børnenes legeindhold som pejlemærker for børnenes læring og udvikling og herudfra tage bestik af, hvad der med fordel kan arbejdes videre med. Det skal blandt andet ske ved, at de indimellem deltager i børnenes lege.

Det er det pædagogiske personales ansvar at organisere læringsmiljøet, så det understøtter børnenes samspil og leg. Men de voksnes begrænsede deltagelse i børnenes leg betyder, at børnene i længere tid ad gangen lades alene med ansvaret for egen udvikling og læring. DCUMs evaluering viser således en tendens til, at legen ikke understøttes og får den opmærksomhed fra det pædagogiske personale, som der lægges op til i den styrkede pædagogiske læreplan.

Det kan bl.a. handle om at tilrettelægge hverdagen, så der er plads til nærvær omkring børnenes leg. Fx at børn og personale fordeler sig i mindre grupper, så der er mulighed for at indgå i sensitivt samspil, at være lydhøre overfor børnenes udspil og at følge deres perspektiv og understøtte, hvor det er nødvendigt. Men det handler samtidig om at skærme børnenes leg mod forstyrrelser. Når børn (og voksne) forstyrres, mindskes deres mulighed for nærvær og fordybelse gennem legen, hvilket kan udfordre opgaven med at sikre trivsel og læring i børnenes legemiljøer.

26 % af de 3-6 årige børn oplever, at de ikke kan lege uforstyrret i børnehaven.

Evaluering af den styrkede pædagogiske læreplan - set fra børnenes perspektiv, DCUM 2020

Både-og balanceøvelse

Når de voksne deltager i og omkring børnenes leg, kræver det således, at de på den ene side respekterer og anerkender børnenes egen leg, men samtidig også guider og rammesætter, der hvor det er nødvendigt. Det kan åbenlyst være en svær balancegang, som kræver, at de voksne både tager sig tid til at observere legen og de forskellige legefællesskaber og også kaster sig ud

ANBEFALINGER

- **Deltag i børnenes leg.** Pædagogisk personale som aktivt leger med børnene og udstråler, at deres leg er vigtig og har værdi, er med til at øge børnenes engagement for legen. De voksne skal lege sammen med børnene på børnenes præmisser, og være i stand til at tune sig ind på deres behov og interesser. Børns leg kan bruges som pejling på, hvor det f.eks. er nødvendigt at tilbyde en tilstrækkelig støtte/guidning. Mange børn har brug for, at de voksne involverer sig i legen, for at de kan få frugtbare erfaringer med at lege.
- **Skab tydelig organisering og rollefordeling.** Hvem er "overbliksvoksen" og hvem er "fordybelsesvoksen". Tydelighed omkring dette kan være med til at sikre, at der på optimal vis er voksne tæt på børnenes lege.
- **Beskyt børns leg mod afbrydelser.** Skab rum til uforstyrret og fordybet leg. Lav evt. konkret arbejdsdeling, så pædagogisk personale reelt kan forblive uforstyrret i samspil og lege sammen med børnene. Vær nysgerrig på jeres struktur og organisering. Overvej om legen spiller en sekundær rolle i forhold de planlagte aktiviteter og hverdagsrutinerne. Brug fx formiddagstiden til at skabe rum for legen.
- **Giv hjælp til at udvikle legen på legens præmisser.** Kom med nye ideer, spørg ind til legen og hjælp legen videre, hvis den er ved at ophøre. Det pædagogiske personale kan indtræde i forskellige positioner i forhold til legen. Det er ikke altid nødvendigt at deltage fuldt ud i legen med børnene. Måske skal man bare være tæt på, der hvor en leg foregår, andre gange skal man helt ind i legen sammen med børnene eller bare bidrage med små input til legen.
- **Giv børnenes venskaber et eftersyn.** 9 % af børnene mangler nogle at lege med. Leg med de børn, der står på kanten eller uden for fællesskabet. Det styrker deres position blandt de andre børn og giver dem flere legeerfaringer, som de kan bruge i deres lege med andre børn.

i at være deltagende i de legende fællesskaber uden at være styrende.

Jo mere de voksne indtager en legende tilgang, jo mere præcis viden får de om, hvad der er på spil, og hvad der optager børnene. Det gode børneliv rummer tid, plads og ro til at lege og være barn, men også nærvær, omsorg og tryghed til at kunne lære og udvikle sig.

De små viser vej

Måske er der inspiration at hente, hvis vi ser på de 0-2-åriges perspektiv på leg og voksendeltagelse. Ifølge DCUMs evaluering oplever de helt små i højere grad, at det pædagogiske personale placerer sig i børnehøjde og agerer nærværende omkring børnenes leg. Her har det pædagogiske personale øje for det enkelte barns udviklingsmuligheder, og er mere opmærksomme på barnets bidrag og intentioner, end vi ser det i legen blandt de 3-6-årige børn. Ligeledes har de voksne hos de 0-2-årige et øje for fællesskabet og bruger sproget anvisende til at skabe rum for deltagelse og samspil, så børnene får øje på hinanden og hinandens udspil.

Det er klart, at der blandt de 0-2-årige

børn også er et langt større behov for det pædagogiske personales understøttelse og guidning i forhold til legen - og at det på den måde kan virke mere oplagt og nødvendigt, at den voksne deltager i og omkring børnenes leg i denne aldersgruppe. Men selvom man er fyldt 3, 4 eller 5 år, så er ens legekompeter langt fra færdigudviklede, og nogle børn har stadig brug for meget hjælp for at blive gode til at lege.

Det er lige så vigtigt at være deltagende i legen blandt de 3-6-årige børn for at understøtte deres læring og udvikling, som det er blandt de 0-2-åriges udvikling. Særligt når legen er en gennemgående del af hverdagen og fylder langt de fleste timer af børnenes dag. ■

.....
Camilla Tange er pædagogisk konsulent i Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, som er et uafhængigt, statsligt videnscenter, der arbejder for at sikre et godt undervisningsmiljø på alle uddannelsessteder og et godt børnemiljø i alle dagtilbud.

DCUMs evaluering af den styrkede pædagogiske læreplan set med børnenes øjne finder du her: <https://dcum.dk/dagtilbud/undersogelser/status-paa-den-styrkede-paedagogiske-laereplan-set-med-boerndens-ojne>